ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲವು ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರಗಳ ತೂಗು ತೊಟ್ಟಿಲು. ಜಿಲ್ಲೆ ಹೊಸದಾದರೂ ಅದರ ಇ ಹಿತಿಹಾಸ ಪುರಾತನವಾದುದು. ಈ ವರ್ಷ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹಲವು ಹಳೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಬಹ್ವಂಶ ಪ್ರಾಕ್ತನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂದ ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತುಗಳೆಂದರೆ ನನಗೆ ಸಂಭ್ರಮ . ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗ್ವೈಭವ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವುದು ನನ್ನ ಬಗೆಗಣ್ಣಿಗೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಯಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಕ್ತನ ಶೋದ್‌ನೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರ

ಜಿಲ್ಲಾಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ದ ಮುಳ್ಗುಂದ ಪಟ್ಟಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಎಂಟು ಕಿಮೀ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಊರು ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರ. ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆಯಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ಒಂದು ಕಿಮೀ ಕ್ರಮಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಊರು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಊರಿನ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಇರುವುದು ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿ. ಇದು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಟ್ಟಡ. ಇದರ ಮುಂದುಗಡೆ ಬಲಬದಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನವಿದೆ. ಶಾಸನದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಿವೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನದ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಶಿಲ್ಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಣುತ್ತದೆ. ಈ ಚಿತ್ರ ಪಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಂಕಣಗಳಿವೆ. (ಚಿತ್ರ ೧)ಮೊದಲನೆಯ (ಬಲತುದಿಯ) ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ ,ಶಂಖ, ಶ್ರೀವತ್ಸ (?) ಮೇಲಿನ ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ ,ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಮೂರು ಕೊಡೆಗಳೂ (ಛತ್ರತ್ರಯ) ಇವೆ. ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ನಡುವಣ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಇದ್ದರೆ; ಅವರ ಹಿಂದಿಗಡೆ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಮರಧಾರಿಗಳೀದ್ದಾರೆ. ತೀರ್ಥಂಕರರ ತಲೆಯ ಸುತ್ತ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಇರುವುದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಯಃ ನಾಗರಹೆಡೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ಕೊಡೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಇದು ಸುಪಾರ್ಶ್ವ ಅಥವಾ ಪಾರ್ಶ್ವನಥರ ಮೂರ್ತಿಯೆನ್ನ ಬಹುದು. ಮೂರನೆಯ ಹಾಗೂ ಎಡತುದಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಹಸು ಮತ್ತು ಕರು ಇದೆ; ಹಸುವಿನ ಮುಂದಣ ಭಾಗ ಮಸುಕಾಗಿದೆ.

ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಶಿಲೆಯ ತುದಿಯು ಜೋಡಿ ಗೋಪುರಾಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಜೈನ ಶಾಸನವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಏನಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಲಿ ಶಾಸನಕಲ್ಲು ಇರುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಬಸದಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಆಧಾರಗಳೂ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರ ಗ್ರಾಮದ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಗೆ, ಹನುಮಂತನ ಗುಡಿಯ ಮುಂದಿರುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲೇ ಬಲಕ್ಕೆ ನೂರು ಅಡಿ ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಇರಡು ಜೈನರ ಮನೆಗಳಿವೆ. ಮನೆಗಳ ಪಕ್ಕದ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದರೆ ಅಲ್ಲೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಬಸದಿ. ಒಂದಂಕಣದ ಆ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಮೂರು ಸುಂದರ ಜಿನಬಿಂಬಗಳಿವ್. ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತು ವರ್ಷದಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಈ ಗುಡಿಯು ೧೦*೧೦ ಅಡಿಯಷ್ಟಿದೆ. ಒಂದಡಿ ಎತ್ತರದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಮೂರು ಜಿನಬಿಂಬಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಎರಡು ಬ್ರಹ್ಮಗುಂಡುಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ್ನು ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದಿಂದ, ಪ್ರಾಯಃ ಈಗ ಹಾಲಿ ಇರುವ ಹಣುಮಂತದೇವರ ಗುಡಿಯ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಜಿನಾಲಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜಿನರ ಮೂರ್ತಿಗಳು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಜಿನಬಿಂಬಗಳಿಗೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಈ ಮೂರು ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂದು ತರತಮವಾರು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದುದು ಅಯ್ದು ಹೆಡೆಗಳ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ವಿಗ್ರಹ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಯ್ದು ಹೆಡೆಗಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಸುಪಾರ್ಶ್ವ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಏಳು ಹೆಡೆಗಳಿದ್ದರೆ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥರ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇದೊಂದೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಥವಾ ಏಕೈಕ ಆಧರಾರವಾಗಲಾರದು. ಆಯಾ ಜಿನರ ಲಾಂಛನವನ್ನು ಅವಶ್ಯ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಬಾಧಾಮಿಯ ಜೈನ ಗುಹಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥರ ತಲೆಯ ಹಿಂದುಗಡೆ ಅಯ್ದು ಹೆಡೆಯ ಸರ್ಪವಿದೆ, ಅನ್ಯತ್ರ ಇಂತಹ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಉಂಟು. ಈಗ ತಿಳಿದು ಬರುವಂತೆ ಇಡೀ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಯ್ದು ಹೆಡೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನಬಿಂಬವೆಂದರೆ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಿಗ್ರಹವೆಂಭುದು ಇದರ ಅನನ್ಯತೆಯಾಗಿದೆ (ಚಿತ್ರ ೨)

ಜಿನಬಿಂಬದ ಮೈಕಟ್ಟು, ಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಇದರ ಕಾಲ ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಾಯಃ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಧ್ರುವ ಅಥವಾ ಮುಮ್ಮಡಿ ಗೋವಿಂದನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಿನಬಿಂಬದ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಲಾಂಛನವಿಲ್ಲ . ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಧ್ಯಾನಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಾದಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಾಗವಿದ್ದರೂ ಜಿನಶಾಸನ ದೇವದೇವಿಯರ ಶಿಲ್ಪವಿಲ್ಲ. ಚಾಮರಗಳಾಗಲಿ, ಚಾಮರಧಾರಿಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಬಲಗಡೆಯ ಕಾಲಿನ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಹಾವಿನ ಬಾಲದ ಮೈ ಏಳು ಸುತ್ತು ಬಳಸಿ, ಜಿನರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಹೆಡೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದೆ. ಆಯ್ದು ಹೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡುವಣ ಹೆಡೆ ಅಗಲವಾಗಿದೆ. ಜಿನರ ಕೋಲು ಮುಖ, ಉದ್ದನೆಯ ಕಿವಿಗಳು, ಅಂತರ್ಮುಖತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳು, ನೀಳ ಮೂಗು, ನಸುಬಿರಿದ ತುಟಿ, ನವಿರುಕಪೋಲ, ನುಣುಪುಗಲ್ಲ, ದಷ್ಟಪುಷ್ಟ ವಕ್ಷ ಮತ್ತು ತೊಡೆಗಳು, ತೆಳುಸೊಂಟ, ನೇರ ಇಳಿಬಿಟ್ಟಕೈಗಳ ಅಂಗೈಬಾಗು–ಎಲ್ಲವೂ ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಹಳಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಮೂರು ಜಿನಬಿಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿರುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದು ನಟ್ಟನಡುವಣ ಮೂರ್ತಿ. ಇದು ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಮುದ್ರಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಹಾವೀರ ಜಿನರ ಬಿಂಬ. ಸಿಂಹಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಪರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿರುವ ಮಹಾವೀರರು ಮಡಚಿದ ಎಡಗಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಲಗಾಲನ್ನು ಅಂಗಾಲು ಮೇಲಾಗಿಸಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ, ಎಡ ಅಂಗೈ ಮೊದಲಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಲ ಅಂಗೈ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡೂ ಅಂಗೈ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ನೀಳವಾಗಿ ಚಾಚಲಾಗಿದೆ. ಯೋಗ ಮುದ್ರೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಮನಂಬುಗುವಂತಿದೆ. ನೇರವಾಗಿ ಸೆಟೆದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ಸೊಂಟ, ಬೆನ್ನು ಎದೆ, ಭುಜಗಳಿಗೆ ಸಾವಯುವ ಸೌಷ್ಟವವಿದೆ. ದುಂಡು ಮುಖ, ದೀರ್ಘಕರ್ಣ, ಗುಂಗುರುಗೂದಲು, ತನ್ಮಯ ಮುಖದ ಮಾಟ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.ತಲೆಯ ಹಿಂದೆ ಲಾಳಾಕಾರದ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಒಂದರ

ಮೇಲೊಂದರ ಪ್ರಕಾರ ಮುಕ್ಕೊಡೆಯಿದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೊಡೆಗೂ ಮಾಡಿರುವ ಮಾಲಾಲಂಕಾರ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. (ಚಿತ್ರ ಮೂರು) ಮೊದಲನೆಯ ಕೊಡೆಯ ನಡುವೆ ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಇಳಿದಿರುವ ದಿಂಡುಕೂಡ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮಹಾವೀರರ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಮಕರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಎಡಕ್ಕೊಬ್ಬ ಬಲಕ್ಕೊಬ್ಬ ಚಾಮರಧಾರಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚೌರಿಯನ್ನೂ, ಇನೋಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೀಜಪೂರ ಫಲವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಮರಧರರ ಸೊಂಟ, ಕುತ್ತಿಗೆ, ಕಿವಿಗಳು ಸಾಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವಿದೆ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂದಸ್ಮಿತವಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ, ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಹಿಂದಕ್ಕೆ, ಚೈತ್ಯವಿದೆ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂದಸ್ಮಿತವಿದೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ, ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಹಿಂದಕ್ಕೆ, ಚೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಸಂಕೇತ ಸೂಚಕ ಗರಿಗಳಿವೆ. ತೀರ್ಥಂಕರರ ತೋಡೆಗಳ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಧ್ವಿಭುಜರಾದ ಜಿನಶಾಸನ ದೇವ ದೇವಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ಜಿನರ ಬಲಗಡೆ ಮಾತಂಗಯಕ್ಷನೂ ಎಡಗಡೆ ಸಿದ್ದಾಯಿನೀ ಯಕ್ಷಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಡೊಳ್ಳು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಾತಂಗನ ಬಲದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾತುಲಿಂಗ ಫಲವಿದೆ, ಎಡದ ಕೈ ವರದ ಹಸ್ತವಾಗಿದೆ. (ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಹಂಪ: ಯಕ್ಷ ಯಕ್ಷಿಯರು: ೧೯೭೬; ೧೧೬,೧೪೨) ಸಿದ್ದಾಯಿಣಿ ಭದ್ರಾಸನೆಯಾಗಿದ್ದು ಬಲದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವರದ ಮುದ್ರೆಯೂ ಎಡಗಡೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕವೂ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾವೀರ ಜಿನರ ವಿಗ್ರಹವು ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆನ್ನಬಹುದು.

ಸಿಂಹಪೀಠದ ಮೇಲುಗಡೆ ಫಲಕದಂತಿರುವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶಂಖ ಜಿನಾಲಯದ ಪ್ರತಿಬದ್ದ ಕಮ್ಮದವಟ್ಟಿಯ ದೇಹಾರ ಕನ್ನಿಯರ ಬಲ್ಲಿಮಯ್ಯ ಮಾಡಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಎಂಬ ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಶಾಸನವಿದೆ. ಇದೊಂದು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಶಾಸನವಾಗಿದ್ದು ಈ ಒಕ್ಕಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಶಂಖಜಿನಾಲಯವು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಪುಲಿಗೆಅಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ದ ಶಂಖಜಿನಾಲಯವೇ ಆಗಿದೆ (ಗಙಾ ಫಿಣಡ ಚಟ ಕಾ. ೩.೯. ೬೩೦ ೯.ಉ .; ಏಅ ಫಿಣಡ ಫಿಡಾಣಿ.೧೧೬).ಈ ಶಂಖ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಏಳು–ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ದಾನದತ್ತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದುವಲ್ಲದೆ

ಇದು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಪಟ್ಟಜಿನಾಲಯವೂ ಆಗಿತ್ತು(ಗಡಾ ಚಟಕಾ. ಳ ಥಿಣಜಿ ೫ ಇ. ೬೮೩ ಇ.ಉ; ಟಿಜಟಿಜಿ, ಕಾ ೬.ಇ.ಉ ೭೩೦; ಟಿಜಟಿಜಿ, ಕಾ. ೭,ಇ.ಉ ೭೩೫; ಏಅ ಫಿಡಾ ಣ.೧೧೦ ಇ.ಉ ೭೨೩; ಹಂಪ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ: ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ತೀರ್ಥಗಳು: ೧೯೮: ೪೨) ಗಂಗರ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಾರಸಿಂಹನು ಈ ಬಸದಿಗೆ ಮೊಳಗೆರೆ ಮತ್ತು ಸಿಗ್ಗಲಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು (ಗಡಾ ಚಟ. ಕಾ. ೨ಳಳ, ಇ.ಉ ೯೬೮; ಫಿಟಫಿತಿಥಿಥಿಟಿಥಿಟ, ಎಥಿಡಿಣಥಿ: ಅ ಎಟಿಥಿಣತಿಪ ಣಾ ಥಿಟಞ ಉಥಿತಿಡಾ ಖಥಿಣಟಖಿ ಔಣಣಟಥಿತಿಜಟಪ ಥಿಣಜಿ ಐಥಿಟಿಣಟಿಥುಡಿ: ೧೯೯) ಅಲ್ಲದೆ ಶಂಖಜಿನಾಲಯವು ಖ್ಯಾತಿಯ ಜತೆಗೆ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿತ್ತು, ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತು ಕಿಮೀ ಅಂತರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಹತ್ತು ಕಿಮೀ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಳ್ಗುಂದದ ಬಸದಿಗೆ ಪ್ರತಿಬದ್ದವಾಗದೆ, ಅರವತ್ತು ಕಿಮೀ ದೂರದ ಪುಲಿಗೆಅ ಯ ಶಂಖಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬದ್ದವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದ್ರೆ ಶಂಖಜಿನಾಲಯವು ರಾಜ ಮಹಾರಾಜ ಮಹಾರಾಣಿಯರಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗೊಂಡು ಬಹುಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದುದು.

ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಈ ಶಾಸನೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸ್ವಾರಸ್ಯಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಬದ್ದ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಚರ್ಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಪ್ರತಿಬದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಧೀನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬದ್ದ ಜಿನಾಲಯಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳಿವೆ. (ಗಡಾ ಫಿಣಡ ಚಡ-ಏ ಕಾ. ೫೨.ಇ.ಉ. ೧೦೦೭; ಉಇ.ಫಿಡಾ (ಆಓಖ) ಗಾತಿಥಿಜ೨೩೩. ಇ.ಉ. ೧೧೪೯, ಣಣ.೯೭-೯೮ ಥೀಜ.). ಆದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಪ್ರಯೋಗವೆಂದರೆ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರದ ಈ ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಶಾಸನವೇ ಆಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ 'ದೇಹಾರ' ಎಂಬ ಮಾತು. ಇದೂ ಸಹ, ಪ್ರತಿಬದ್ಧ ಶಬ್ದದಂತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯದು: ದೇವಾಕಾರ ಎಂಬುದೇ ದೇಹಾರ. ಹಾಗೆಂದರೆ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದರ್ಥ. ದೇವತಾಮೂರ್ತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ದೇಹಾರ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಗುಣವರ್ಮ (ಪುಷ್ಪದಂತ ಪುರಾಣ), ಬಾಹುಬಲಿ ಪಂಡಿತ (ಧರ್ಮನಾಥ ಪುರಾಣ), ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ (ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ) ಮೊದಲಾದ ಜೈನಕವಿಗಳೂ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಲ್ಲು, ಲೆಪ್ಪ, ಕಂಚು, ಬೆಳ್ಳಿ, ಚಿನ್ನ, ರತ್ನಗಳಿಂದ ದೇಹಾರ (ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆ)ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ

ಸುಂದರ್ರವಾಗಿರುತ್ತವೆಂದು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ: ಶ್ರೀ ಶಿಲೆಲೇಪ್ಯಕಾಂಸ್ಯರಜತಾಷ್ಟಾಪದ ರತ್ನಂಗಳಿಂ ದೇಹಾರಂಗೆಯ್ಯಲಂಗ ಸೌಂದರಬಲಂ (ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ).

ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಪಾದಪೀಠ ಶಾಸನದ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸುಂದರ ಮಹಾವೀರರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿದವನು ಬಲ್ಲಿಮಯ್ಯ ಎಂಬ ಶ್ರಾವಕ. ಈತನಿಗೆ ಕನ್ತಿಯರ ಬಲ್ಲಿಮಯ್ಯ ಎಂಬುದು ಅಡ್ಡಹೆಸರು. ಅಂದರೆ ಈತನು ಕಂತಿಯೊಬ್ಬರ ಶಿಷ್ಯನೊ, ಅಥವಾ ಕಂತಿಯ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರೊಬ್ಬರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೊ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಅರ್ಥ ಪ್ರತೀತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬಲ್ಲಿಮಯ್ಯ ಯಾರು, ಎತ್ತ, ಆರ್ಗೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ತಿಯರ ಬಲ್ಲಿಮಯ್ಯ ಮಾಡಿಸಿದ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೇಷ್ಟನವು ಅಂದಿನ ಶೈಲಿಗೆ, ವಾಕ್ಯ ರಚನಾ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಈ ಶಾಸನ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು–ಪೋಲೆಕೇಸಿ ಅರಸರ....ಮಾಡಿಸಿದ ದೇಗುಲ (ಉಇ. ಫಿಏಏ–ಏ (೧೯೦೨) ಗುಟಿರಿಛಿತಿಟಿಣೆದಿಶಿಛಿ ಕಾ. ೧೦.ಇ. ೭ಥಿಟ ಇಛ್ಞಾಘಿ.) ಈ ದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹ (ದೇಹಾರ)ವು ಮೂಲತಃ 'ಕಮ್ಮದವಟ್ಟಿ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಕಮ್ಮದವಟ್ಟಿಯ ದೇಹಾರ. ಈ ಕಮ್ಮದವಟ್ಟಿಯು ಈಗ ಹಾಲಿ ಮಹಾವೀರಮೂರ್ತಿ ಇರುವ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೊ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಊರೊ ಎಂಬುದು ಚಿಂತನೀಯ.

ಈಗಿನ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರ ಗ್ರಾಮವು ಸಮೀಪದ ಮುಳ್ಗುಂದದಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ಕೇಂದ್ರ. ಬೆಳ್ವೊಲ–೩೦೦ (ಸಂ. ಧವಳ ವಿಷಯ)ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುಳ್ಗುಂದವು ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು(ಏಅ ಫಿಏಏ.ಕಾ೨೨೦ ಇ.ಉ.೬೫೮) ಮುಳ್ಗುಂದ ೧೨ ಎಂಬ ದ್ವಾದಶ ಗ್ರಾಮಘಟಕವು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿತ್ತು. (ಉಏ.ಚಿಚಿಫಿಏ ಕಾ. ೪. ಇ.ಉ. ೯೦೬.).ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸಿಂದರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. (ಉಇ ಚಿಚಿ (ಆಓಖ) ಈಛಿದಿಛಿಣಚಿಞಿಛಿಜ ಕಾ. ೧೧೪ ಇ.ಉ. ೯೯೨; ಗುಏ. ಚಿಚಿ–ಏ ಕಾ. ೪೭ ಇ.ಉ. ೯೯೪ ಎಣಡಘಾತಿ (ಖಛಿಜಿಛಿಟ ಈಛಿ)ಣೆ. ೩೩). ಮುಳ್ಗುಂದ ಪಟ್ಟಣದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ 'ಬಳ್ಳಗೆಜಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮನಾಮವೂ ಸೇರಿದೆ.(ಉಏ. ಫಿಣಡ ಚಿಚಿಏಏ. ಕಾ. ೧೫ ಇ.ಉ. ೯೦೨–೦೩.ಣೆಣೆ.೧೯೦–೯೪).

ಚಂದ್ರಾರ್ಯ ಎಂಬ ವಣಿಜಪುತ್ರನಾದ ಚೀಕಾರ್ಯ ಎಂಬಾತನು ಮುಳ್ಗುಂದದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನಾಲಯವನ್ನು, ಪ್ರಾಯಃ ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಡುಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಈ ಚೀಕಾರ್ಯನ ಮಗನಾದ ಅರಸಾರ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೦೨–೦೩ರಲ್ಲಿ ಬಸದಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಎಲೆ ಬಳ್ಳಿಯ ತೋಟವನ್ನೂ ಇತರರು ಬೇರೆ ಹೊಲಗಳನ್ನು ದತ್ತಿಯೆಂದು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಮೂರು ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಕ್ಷೇತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನೋಕ್ತವಾಗಿದೆ (ಉಡ ಘಿಣಡ ಚುಖಿಖಿ. ಕಾ. ೧೫. ಇ.ಉ. ೯೦೨–೦೩ ಣಿ. ೧೯೩. ಡುಣಿಞಞಾ ೧೧–೧೨). ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಎಂಬುದು ಜಲಮೂಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿರುವ ಸ್ಥಳವಾಚಿ. ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಎಂಬುದು ಊರಿನ ಕೆರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಱೆ ಎಂಬ ಮುಕ್ತ ಆಕೃತಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಘೋಷ 'ಕ'ಕಾರವು ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಘೋಷಸ್ವನ 'ಗ'ಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಎಂಬ ಊರಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಕೆಱೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮೇಲೆ, ಪೂರ್ವಾರ್ಧವಾದ 'ಬಳ್ಳ' ಎಂಬುದು ಏನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಬರುವುದು ಸಹಜ. ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತು ಇದರ ಮುಂದಿನ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯೇ 'ಬೆಳ್ಳಾವಿಕುಲ' ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಂಶದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ (ಟಿಚುಟಿಜಿ,ಣಿ. ೧೯೩, ಡುಣಿಞಞಾ ೧೨–೧೩). ಬಹುಶಃ ಬೆಳ್ಳಾವಿಕೆಱೆ ಎಂಬುದು ಬೆಳ್ಳಗೆಱೆ – ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಎಂದಾಗಿರಲೂಬಹುದು; ಇದು ಒಂದು ಸಂಭಾವ್ಯವೇ ಹೊರತು ಐತೀರ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಎಂಬ ದೇಶ್ಯ ಶಬ್ದವು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡು ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರ ಎಂದಾರಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಶಬ್ದರೂಪ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇದರ ಹುರುಳು ಬಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಱೆ ಎಂದು ಅಂತ್ಯವಾಗುವ ಹಾಗೂ – ಸಮುದ್ರ ಎಂದು ಅಂತ್ಯವಾಗುವ ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳು ನೂರಾರು. ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಕನ್ನಡ (ಕೆಱೆ), ಸಂಸ್ಕೃತ (ಸಮುದ್ರ) ಶಬ್ದಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವೆಂದರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಗರ, ಕಡಲು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಪಾಲಿಗೂ ಆ ಊರಿನ ಕೆರೆಯೇ ಸಮುದ್ರವಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ಸಮುದ್ರ ಎಂಬುದರ ಸಮೆದ –ಸಣ್ಣಿಸಿದ ರೂಪವೇ 'ಸಂದ್ರ'. ರಾಮಸಮುದ್ರ, ಭೀಮಸಮುದ್ರ ಎಂಬ ಸ್ಥಳವಾಚಿಯು ರಾಮಸಂದ್ರ, ಭೀಮಸಂದ್ರವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಗೆಱೆಯು

ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರ ಎಂದಾಗಿರುವುದು ಸಹಜ. ಬಕಾರವೂ ಮಕಾರವೂ ಏಕಸ್ಥಾನೀಯವಾದ ಉಭಯೋಷ್ಠ್ಯ ವರ್ಣಗಳೆಂಬುದು ಈ ತೀರ್ಪಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿಕೊಡುವ ಸ್ವನಶಾಸ್ತ್ರ ವಿವರಣೆ. ಳಕಾರ ಲಕಾರವಂತೂ ಲಳಯೋರಭೇದ: ಎಂಬ ಸೂಚನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅದಲುಬದಲು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನ ಚರ್ಚೆಯ ಸಾರಾಂಶವೆಂದರೆ ಅಡಕೆ ತೋಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಬಳ್ಳಗೆಱೆ ಅರ್ಥಾತ ಇಂದಿನ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರವು ಬೆಳ್ವೊಲ-೩೦೦ರ ಕಂಪಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಗಣ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಸಾಲಿನ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಕಮ್ಮದವಟ್ಟಿಯು ಇಂದಿನ ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರವಲ್ಲ. ಅದು ಬೇರೆ ಊರಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗ್ರಾಮವಾದ ಕಮ್ಮದವಟ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹಾವೀರರ ದೇಹಾರ (ವಿಗ್ರಹ)ವನ್ನು ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ತಂದಿಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಮೇಯ ಏನಿತ್ತೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯದು, ಆದರೆ ಕೇವಲ ಊಹಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಗಾತಿ.

ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರದ ಜೈನಗುಡಿಯೊಳಗಿರುವ ಮೂರನೆಯ ಮೂರ್ತಿ ಪಾರ್ಶನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರದು. ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ(ಖಡ್ಗಾಸನ-ಸಮಭಂಗ)ದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನರಾಗಿರುವ ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನರು ಪದ್ಮಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲಿನ ಎಡಕ್ಕೆ ಚತುರ್ಭುಜೆ ಪದ್ಮಾವತೀ ದೇವಿಯೂ ಬಲಕ್ಕೆ ಚತುರ್ಭುಜ ಧರಣೇಂದ್ರನೂ ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಜಿನಶಾಸನ ದೇವ-ದೇವಿಯರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಹೆಡೆಗಳ ಸರ್ಪದ ಹೆಡೆಯಿದೆ. ಪದ್ಮಾವತಿಯು ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಫಲವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಧರಣೇಂದ್ರನೂ ಸಹ ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ಫಲ(?)ವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನರ ಬಲಗಾಲು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಬಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಜಿನಬಿಂಬದ ಹಿಂಬದಿಯಿಲ್ಲಿ ಆರುಸುತ್ತು ಬಳಸಿ ತಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಏಳು ಹೆಡೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಹೆಡೆಯ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಿರುವ ಎರಡು ಚಾಮರಗಳಿವೆ. ಹೆಡೆಯ ಮೇಲುಗಡೆ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಪೋಣಿಸಿದಂತೆ ಮುಕ್ಕೊಡೆಯಿದ್ದು ಅದು ಕ್ರಮೇಣ ಒಂದರಿಂದೊಂದು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿವೆ. ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಎಡಕ್ಕೊಂದು ಬಲಕ್ಕೊಂದು ಮಕರಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬಳ್ಳಿಯು ಅಲಂಕಾರಮಯವಾಗಿ ಉಂಗುರಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ತಿರುವಾಚಿ (ಪ್ರಭಾವಳಿ)ಯ ನಟ್ಟನಡುವಿ ಕೀರ್ತಿ ಮುಖವಿದೆ. ಮಕರ ತೋರಣಾಲಂಕಾರವು ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನರ ಭುಜಗಳ ಪಕ್ಕದ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದು, ಸ್ತಂಭಗಳ

ಕೆಳಭಾಗವು ಯಕ್ಷರವರೆಗೂ ನಿರಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹವು (ಚಿತ್ರ : ನಾಲ್ಕು) ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದೆ. ತೀರ್ಥಂಕರ ವಿಗ್ರಹದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ದುಂಡಾದ ಗುಂಡಕಲ್ಲನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಗುಂಡು ಎಂದು ಕರೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೊ ತಿಳಿಯದು.

ಈ ಮೂರು ಪ್ರಾಚೀನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಮೊದಲಿನಿಂದಲು ಅವು ಈಗ ಇರುವ ಕಡೆಯೇ ಇದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಬಸದಿಯು ಹಾಳಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಅವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ತಂದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗ್ಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಮೂರು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿಲ್ಲ. ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣ್ ಚಾಲುಕ್ಯ ಹೀಗೆ ಮೂರು ರಾಜವಂಶಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿಗೆ ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಈಗ ಮೂರ್ತಿಗಳಿರುವ ಕಟ್ಟಡ ಕೇವಲ ೫೦-೬೦ ವರ್ಷದಷ್ಟು ಹಳೆಯದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಪ್ರಾಚೀನ ಬಸದಿಯ ಅವಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಊರಿನ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಹಣುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿಯ ಮುಂದಿರುವ ಜೈನಶಾಸನ ಶಿಲೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಅವಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿನಮಂದಿರ ಹೋಗಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ಅಜೈನ ಡೇವಾಲಯ್ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಿನಾಲಯಗಳಿದ್ದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕು. ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವ ಮೂರೂ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟ ತ್ರಿಕೂಟ ಬಸದಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಊಹೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ದೊರೆತಿರುವ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪ-ಶೈಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಷ್ಟು ಸಾಕು. ಆದರೆ, ಚೋಳರು ಈ ಭಾಗದ ದೇವಲಯಗಳನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದ್ದು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ, ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರದ ಬಸದಿಗಳೂ ಅವರಿಂದ ನಾಶವಾಗಿರಬಹುದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ, ಮಲ್ಲಸಮುದ್ರದ ಗ್ರಾಮದ ರತ್ನಭಂಡಾರದಂತಿರುವ ಈ ಮೂರು ವಿಗ್ರಹಗಳು ಊರಿನ ಭವ್ಯಗತ ಇತಿಹಾಸ ಸಾರುತ್ತವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಜೈನ ಶಿಲ್ಪಪರಂಪರೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು ತುರ್ತಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ.

೨.ಕಳಸಾಪುರ

ಗದಗ ಶಹರದಿಂದ ಐದಾರು ಕಿಮೀಯೊಳಗೆ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಳಸಾಪುರ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಇಲಾಖೆಯವರು ಕಾಪಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವ ಜೈನ ಅವಶೇಷಗಳು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿವೆಯೆಂಬುದು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಆಯಿತು. ಊರಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೂ ಹರಹಿನದೂ ಆದ ಗುಡ್ಡವಿದೆ. ಅದು ಸವಣಗುಡ್ಡವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಊರಿನವರ ಅಂಬೋಣ. ಅಲ್ಲಿ ಅಳಿದುಳಿದ ಜೈನ ವಿಗ್ರಹಗಳೇ ಈಗ ಊರೊಳಗೆ ತಂದಿಟ್ಟಿರುವ ಮೂರ್ತಿಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹಾಲಿ ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅದರ ನಡುವೆ ಸುಮಾರು ಎಂಟು ಅಡಿಯ ಜಿನ ಬಿಂಬವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಜೈನ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಬಳಿದಿರುವಂತೆ ಈ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೂ ವಿಭೂತಿ ಪಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮೂರುಬೆರಳಿನಗಲ ಪ್ರಮಾಣದ್ದನ್ನು ಎಂಟು ಹತ್ತು ಕಡೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ (ಚಿತ್ರ:ಐದು)

ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಈ ನಗ್ನಜಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಜನರು ಬಾಹುಬಲಿಗೋಮಟೇಶ್ವರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೃಹತ್ಕಾಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಗೊಮ್ಮಟನೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಬಹುದು. ಇದು ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮೂರ್ತಿಯೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಹೇಳಲು, ಈಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಕುರುಹುಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಪಾದಗಳ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಹುತ್ತದ, ಹಾವಿನ, ಕಾಲುಕೈಗೆ ಬಳಸಿದ ಮಾಧವೀಲತೆ – ಈ ಯಾವ ಸೂಚನೆಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ದೇಹದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಮಾಣ ಸೌಷ್ಠವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾಲು, ಕೈ, ಸೊಂಟ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಎದೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದುಂಡು ಮುಖ, ಗುಂಗುರುಕೂದಲು, ಮುಗುಳುನಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಸುಬಿರಿದ ತುಟಿ, ಯೋಗ ಮುದ್ರೆ ಒಪ್ಪವಾಗಿದೆ. ಕಾಲಿನ ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ಜಿನಶಾಸನ ದೇವ ದೇವಿಯರಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾವಳಿಯಿಲ್ಲ, ಚಾಮರಧಾರಿಗಳಾಗಲಿ ಚಾಮರಗಳಾಗಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಮುಕ್ಕೊಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ತೀರ್ಥಂಕರರ ವಿಗ್ರಹ ಹೌದೊ ಅಲ್ಲವೊ ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆಡೆಯಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು.

ಇದರ ಜತೆಯಾಗಿ ಕಡೆದಿದ್ದ ಬಾಹುಬಲಿ ಶಿಲ್ಪವು ಹಾಳಾಗಿದ್ದಿರಲೂಬಹುದು. ಊರಿನ ಬಳಿಯಿರುವ ಗುಡ್ಡದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಬಾಹುಬಲಿ (ಗೊಮ್ಮಟ) ಶಿಲ್ಪದ ಸಾಧ್ಯತೆಗೆ ಒತ್ತು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಮಾಧವೀ ಬಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಹಾವುಗಳನ್ನು ಇದೇ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬಿಡಿಸುವುದಿದ್ದು ಇದು ಅಪೂರ್ಣ ಶಿಲ್ಪವೊ ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದ ದೊಡ್ಡ ವಿಗ್ರಹದ ಕಾಲುಗಳ ಹತ್ತಿರ ಒರಗಿಸಿರುವ ಆರೇಳು ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ (ಚಿತ್ರ:ಆರು) ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಚೊಕ್ಕ ನಿಶಿಧಿಗಳು. ಒಂದರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಜಿನರ ಬಲಗಡೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಕುಳಿತಿರುವ ಸಲ್ಲೇಖನೆಯ ವ್ರತಾಧಾರಿ ಹೆಂಗಸಿದ್ದಾಳೆ. ಎರಡು ಹಂತದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಜಿನರ ಪಾದಗಳ ಎಡಗಡೆಯೂ ಇಂತಹುದೇ ಸಮಪ್ರಮಾಣದ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಶಿಧಿಕಲ್ಲು ಇದೆ. ಎರಡೂ ನಿಶಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪದ ಹೊರತು ಶಾಸನಗಳಿಲ್ಲ, ಇದ್ದ ಶಾಸನ ಪಂಕ್ತಿಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿವೆ. ಎರಡು ನಾಗ–ನಾಗಿಣಿಯರ ಕಲ್ಲುಗಳಿವೆ. ಇನ್ನಿತರ ನಾಲ್ಕು ಕಲ್ಲುಗಳು ಮುಕ್ಕಾಗಿರುವ ಶಿಲ್ಪದ ಅವಶೇಷಗಳು.

ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ವಿಗ್ರಹದ ಬಲಗಡೆಗೆ ನಾಲ್ಕಡಿ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಪರ್ಯಂಕಾಸನ (ವೀರಾಸನ, ಪದ್ಮಾಸನ)ದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಪದ್ಮ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಯಾರೆಂಬುದು, ಲಾಂಛನ ನಶಿಸಿರುವ ಕಾರಣ, ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನೆತ್ತಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸುರಿದಿರುವ ಎಣ್ಣೆಯ ಹಣೆ, ಎಡಭಾಗದ ಮುಖ, ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಹೊಕ್ಕಳವರೆಗೆ ಕಪ್ಪು ಪಟ್ಟೆ ಬಳಿದಂತೆ ಕಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. (ಚಿತ್ರ:ಏಳು). ಕಾಲು, ಮೊಳಕಾಲು, ತೊಡೆ, ತೋಳು, ಹೊಟ್ಟೆ, ಎದೆ, ಭುಜ ಮತ್ತು ಹಣೆಯ ಹತ್ತಿರ ವಿಭೂತಿ ಪಟ್ಟೆಯನ್ನು ಎಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಜಿನರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ತೋರಣ, ಕಂಭಗಳಿವೆ. ಮಕರಗಳ ಮುಖಭಾಗ ತೀರ ಸಮೆದಿದೆ. ಜಿನರ ಮತ್ತು ಇಡೀಶಿಲ್ಪದ ಮುಂಭಾಗ ಅಥವಾ ಮೇಲು ಪದರ ಸವೆದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜಿನರ ಮುಖದ ಮಾಟ ಮಸುಕಾಗಿದೆ. ತಲೆಯ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಲಾಳಾಕಾರದ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಮುಕ್ಕೊಡೆಯು ಗೋಪುರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಆರೋಹಣದತ್ತ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತದೆ, ತುದಿಯಿಂದ ಬಂದರೆ ಅವರೋಹಣದತ್ತ ಹಿರಿದಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರೂ ಕೊಡೆಗಳು ಹಂತ ಮತ್ತು ಅಂತರವನ್ನು ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊಡೆಗಳ

ಮುಮ್ಮೊಗದ ಮಾಲಾಲಂಕರವು ಬಹುವಾಗಿ ಅಳಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಭವ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜಿನರ ಭುಜಗಳ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಘಟ್ಟದವರೆಗೆ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಚಾಮರಧಾರಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸೊಂಟ, ಕುತ್ತಿಗೆ, ಕಿವಿಗೆ ತೊಟ್ಟು, ಯಜ್ಞೋಪವಿತ ಮತ್ತು ನೀಳ ಮುಕುಟಧರಿಸಿರುವ ಚಾಮರಧಾರಿಗಳ ಹಣೆಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ವಿಭೂತಿ ಬಳಿದಿರುವುದು ಈಗಿನವರ ಕಾಣಿಕೆ. ಬಿಸಿಲು ಮಳೆ ಗಾಳಿಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿರುವ ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಸುತ್ತ ಬಿಡಿಸಲಾಗಿದ್ದ ತಿರುವಾಚಿಯ ಸೊಗಸು ಕಾಣದಂತಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು ಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಈ ಜಿನಬಿಂಬವು ಕ್ರಿ.ಶ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತೂ ಇದು ಎರಡನೆಯ ಹಂತದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಡಳಿತಕಾಲದ ವಿಗ್ರಹವೆಂಬುದು ಖಚಿತ.

ಇದೇ ಕಳಸಾಪುರದ ಊರೊಳಗಡೆ ಪುನರ್ಭರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಜಿನಾಲಯದ ಮುಂದುಗಡೆ ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ಕಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಈ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಪರಿಕರ ರಹಿತ ಜಿನರ ವಿಗ್ರಹ, ರುಂಡಮುಂಡಗಳು ಮಾತ್ರ ಅಂದರೆ ಸೊಂಟದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಜಿನಶಾಸನದೇವಿಯ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಬಸದಿಯೊಂದರ ಮುಂದಣ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚತುರ್ಮುಖ ಜಿನರ ಶಿಲ್ಪ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಇವು ೧೦–೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶಿಲ್ಪಗಳೆಂದು ತೋರುತ್ತವೆ. (ಚಿತ್ರ:ಎಂಟು)

ಉಪಲಬ್ಧ ಜೈನ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಅವಶೇಷವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತಳೆಯಬಹುದಾದ ತೀರ್ಮಾನಗಳು: ೧) ಕಳಸಾಪುರವು ಪ್ರಮುಖ ಜೈನ ತೀರ್ಥಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು ೨) ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಇದು ಜೈನಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು ೩) ಇಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಎಂದರೂ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಿನಗೃಹಗಳಿದ್ದುವು ೪) ಮಾನಸ್ತಂಭವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಮುಖ ಜಿನಬಿಂಬವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು ೫) ಊರುಬದಿಯ ಗುಡ್ಡವು ಸವಣಪ್ಪನ ಬೆಟ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಲಕ್ಷೇಶ್ವರ

ಐಹೊಳೆ, ಬಾದಾಮಿ (ಸಂ. ವಾತಾಪಿ), ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಇವುಗಳಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದ ಜೈನ ತೀರ್ಥಸ್ಥಳ ಪುಲಿಗೆಱೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಜೈನ ಶಾಸನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಅಣ್ಣಿಗೆಱೆಯ ಬೆಳ್ವೊಲ – ೩೦೦ ಕ್ಕೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾದರೆ, ಹತ್ತಿರದ ಪುಲಿಗೆಱೆಯು ಪುಲಿಗೆಱೆ–೩೦೦ ಕ್ಕೆ ನೆಲೆವೀಡು. ಆನೆ ಸೆಜ್ಜೆಯ ಬಸದಿ, ಗಂಗ ಕಂದರ್ಪ ಜಿನಾಲಯ, ಗೊಗ್ಗಿಯ ಬಸದಿ, ಚತುರ್ಮುಖ ಚೈತ್ಯಾಲಯ, ಜಿನ್ನೋಜನ ಬಸದಿ, ಧವಳ ಜಿನಾಲಯ, ಪಂಚಬಸ್ತಿ, ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಬಸದಿ, ಗಾವುಣ್ಡನವಸದಿ, ಪೆರ್ಮಾಡಿಯ ಬಸದಿ – ಮೊದಲಾದ ಬಸದಿಗಳ ಬೀಡಾಗಿತ್ತು ಪುಲಿಗೆಱೆನಾಡು. ಕ್ರಿ.ಶ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಭುವನೈಕಮಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರನ (೧೦೬೮–೭೬) ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಲಕ್ಷ್ಮರಸನ ಹೆಸರಿನಿಂದಾಗಿ ಪುಲಿಗೆಱೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರವಾಯಿತು. ಪುಲಿಗೆಱೆ – ಬೆಳ್ವೊಲ ಆರುನೂರರ ಪ್ರದೇಶದ ನೂರಾರು ದೇವಾಲಯಗಳು ಪ್ರತೀಕಾರ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ ಚೋಳರ ಉಪಟಳ ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಬೆಂದು ಕರಿಕಾದುವೆಂದು ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವರು ಅನಂತರ ಅಳಿದುಳಿದ ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದರು. ಈ ಬಗೆಯ ಧಾಳಾಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಪುಲಿಗೆಱೆಯ ಬಸದಿಗಳು ಕೆಲವು ನೆಲಸಮವಾದುವು.

ಆಪತ್ಕಾಲದ ರಕ್ಷೆಗಾಗಿ ದೈವಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆಲಮಾಳಿಗೆ ತೋಡಿ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಮರಳು ಮಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಎರಡು ಪ್ರಾಚೀನ ಜಿನ ಬಿಂಬಗಳನ್ನು ಈಚೆಗೆ ತೆಗೆಯಲಾಗಿದ್ದು ಅವನ್ನು ಪ್ರಾಂಸ್ಯವಸ್ತು ಇಲಾಖೆಯವರು ಗದಗ ಮ್ಯೂಸಿಯಮ್ಮಿಗೆ ತಂದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕ್ಯುರೇಟರರಾದ ಡಾ. ಸುಲೋಚನಾ ಕೆ. ಪೊತ್ನೀಸರು ಪತ್ರಿಕಾ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆದು ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಎರಡು ಜಿನಬಿಂಬಗಳು ಶಿಲ್ಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಪಡೆದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು (ಚಿತ್ರ: ಒಂಬತ್ತು) ೧೦೩ ಸೆಂಟಿಮೀಟರು ಎತ್ತರ, ೬೨ ಸೆಂಮೀ ಅಗಲ ಇದೆ. ಸಿಂಹಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಪರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಜಿನರು ಮಹಾವೀರರೆಂದು ಕೆಳಗಿರುವ ಸಿಂಹಲಾಂಛನದಿಂದ

ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜಿನರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಒರಗುಲೋಡು (ದಿಂಬು) ಇದೆ. ತುಸು ಕೋಲುಮುಖ, ಉದ್ದನೆಯ ಕಿವಿಗಳು (ಮಹಾಪುರುಷ ಲಕ್ಷಣ), ಸ್ಮಿತವದನ, ಗುಂಗುರುಗೂದಲು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿರುವ ರೀತಿ, ಲಾಳಾಕಾರದ ಪ್ರಭಾವಳಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ಕೊಡೆ, ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಹಿಂದೆ ಚೈತ್ಯವೃಕ್ಷದ ಸಂಕೇತ, ಎರಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಣಹೊಂಡ ಚಾಮಧರಿಗಳು – ಇವು ಯಥಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿ ಮಾತ್ರ ತುಂಬ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆರಂಭಕಾಲದ್ದು. ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಶಿಲ್ಪವೂ, ಚೈತ್ಯಸಂಕೇತವೂ, ಜಿನರ ತಲೆಗೂದಲು ಉಬ್ಬು – ಇವು ಶಿಲ್ಪದ ಹಳಮೆಯ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳು. ಕುಂಕುಮ ದೇವಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಆನೆಸೆಜ್ಜೆ ಬಸದಿಯ ಮೂಲನಾಯಕ ಇದಾಗಿರಲೂ ಬಹುದೆಂಬ ಪರಿಭಾವನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನದಾಗಿರುಬಹುದಾದ ಈ ಜಿನಬಿಂಬದ ಪೀಠದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮೂಲಸಂಘ ದೇವಗಣ ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆಯಿದೆ; ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಸಮಾನ ಜಿನಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಜಿನಬಿಂಬವು ಮೇಲಿನಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೇಲಿನದಕ್ಕಿಂತ ಜಿನರ ಮುಖ ಮುಕ್ಕಾಗಿದೆ (ಚಿತ್ರ: ಹತ್ತು). ತೀರ್ಥಂಕರರ ದೇಹಭಾಗ ಮುಖ ಮತ್ತು ಚಾಮರಧಾರಿಯರ ಮುಖಗಳು ತುಂಬ ಕಚ್ಚು ಬಿದ್ದು ವಿವರಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತು ಸಿಗದಂತಾಗಿದೆ. ಸಿಂಹಪೀಠದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಜಿನರು ಯಾರೆಂಬುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಲಾಂಛನಾದಿ ಆಧಾರಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ೧೦೦ ಸೆಂಮೀ ಎತ್ತರ ಹಾಗೂ ೭೨ ಸೆಂಮೀ ಅಗಲ ಇರುವ ಈ ಜೈನ ವಿಗ್ರಹದ ಇತರ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಜಿನರ ಹಿಂದಕ್ಕಿರುವ ಒರಗುದಿಂಬು, ಅದರ ಹಿಂಬದಿಯ ಆಸನ ಪಟ್ಟಿಕೆಯ ಕುಸುರಿಕೆಲಸದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಸೊಗಸು, ಎಡಬಲಗಳ ತುದಿಗೆ ಮುಂಗಾಲು ಮೇಲತ್ತಿನಿಂತಿರುವ ಸಿಂಹದ ಮೈಮಾಟ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಾಯಿ ಅಗಲಿಸಿದ ಮಕರ, ತೊಡೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಲೆಯ ಕಿರೀಟದವರಗೆ ಕಂಡರೆಸಿದ ಬಹು ಅಲಂಕಾರ ಧರಿಸಿರುವ ಚಾಮರಧರರು, ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯ ಸರಳ ಪ್ರಭಾವಳಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಅಲಂಕೃತ ಛತ್ರತ್ರಯ, ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಕೆಳಗಡೆ ನಡುವೆ ಇಳಿಬಿದ್ದಿರುವ ತಾವರೆಯ ಮೊಗ್ಗಿನಾಕಾರ,

ಮುಕ್ಕೊಡೆಯ ಪಕ್ಕಳಿಂದ ತೂಗಿ ಕೊನೆಯುವ ಚೈತ್ಯವೃಕ್ಷದ ಗೊಂಚಲು – ಇವಿಷ್ಟೂ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿವೆ. ಈ ಜಿನಬಿಂಬವು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಜಿನಬಿಂಬಗಳನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೬–೫೦ ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚೋಳರು ಮಾಡಿದ ಆಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿ, ಸುಟ್ಟು ಹಾಳು ಮಾಡತೊಡಗಿದಾಗ ಅವರ ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಕಾಪಿಡಲು ನೆಲದೊಳಗೆ ಅವಿತಿಡಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ನೆಲದ ಮರೆಯ ಈ ಬಗೆಯ ನಿಧಿ ನಿದಾನನಿಕ್ಷಿಪ್ತವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನ್ಯಾಮತಿ (ನೆಲ್ಲವತ್ತಿ)

ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯಾಮತಿ ಪಟ್ಟಣವು ನೆಲ್ಲವತ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ೧೨೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಕವಿಯ (ಸು. ೮೦೦) ವಡ್ಡಾರಧನೆ ಕಥಾಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ (ಸಂಪಾದಕ: ಹಂಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ: ೧೯೯೩) ಈ ಊರಿನ ಅಡಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಂಡಲಿಸಾಸಿರ ಗಂಗರ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾದ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ನನ್ನಿಯಗಂಗ ಪೆರ್ಮ್ಮಾಡಿದೇವ – ೧ (೧೦೭೦–೮೬) ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಪೆರ್ಗ್ಗಡೆ ನೊಕ್ಕಯ್ಯನು ತನ್ನ ಮಗನ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನೆಲ್ಲವತ್ತಿ (ನ್ಯಾಮತಿ)ಯಲ್ಲಿ ಭವ್ಯವಾದ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು (ಉಇ.ಫಿಣಡಫಿಏಏ–ಏ (ಆಓಖ) ಗುಟಟಿಡಿಣಟಫಿ. ೧೦. ಇ.ಉ. ೧೦೮೫;ಣೆಣಿ. ೧೯–೨೧; ಈಫಿಟಫಿತಿಫಿಥಿಟಿಫಿಟ, ಎಫಿಡಿಣಿಫಿ: ಗಿಟಝ ಓಫಿಥಿಜ಼ಿ ಖಫಿಣಿಷಫಿಥ ಔಫಿಣಿಜಿಫಿಡಟಿ ಗಿಟಣಡಿಷಫಿಣಿಜಿ : ೧೯೯: ೫೫–೫೭) ಗಂಗಮಂಡಲೇಶ್ವರ ನನ್ನಿಯ ಗಂಗ ಪೆರ್ಮ್ಮಾಡಿದೇವನೂ ಪೆರ್ಗಡೆ ನೊಕ್ಕಯ್ಯನೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ – ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿ, ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದವರು () ನೊಕ್ಕಯ್ಯನು ಋತುವಿಮಾನದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಲವತ್ತಿ (ನ್ಯಾಮತಿ) ಊರೊಳಗೆ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಸದಿಯು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮತಾಂತರಗೊಂಡು ವೀರಶೈವರ ಮಡಿಲು ಸೇರಿ ಈಗ ಕಲ್ಮಠ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಜೈನಲಾಂಛನಗಳು

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಂದಿದ್ದರೂ ತ್ರಿಕೂಟ ಬಸದಿಯ ಮೂರು ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಜಿನಬಿಂಬಗಳಿಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಶಿವಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಳೆದವರ್ಷ ಹೊನ್ನಾಳಿ, ಭದ್ರಾವತಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಚನ್ನಗಿರಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ದೀರ್ಘ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ವೇಳೆ ನ್ಯಾಮತಿಯ ಕಲ್ಮಠವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದೆ. ಆಗ ಕಲ್ಮಠದೊಳಗಿರುವ ಎಡಗಡೆ ಆಲಯದ ದ್ವಾರ ಸ್ತಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಶಾಸನವು ಹೊಸದು ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಕಟಿತವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಈ ಶಾಸನ ಪಾಠದಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬಳಸದಿರುವುದು. ಬಾಗಿಲುವಾಡದ ಕೆಳಗಡೆ ಎಡಗಡೆ – ಬಲಗಡೆ ಈ ಶಾಸನವಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು (೨೦) ಸಾಲುಗಳೂ (ಚಿತ್ರ: ಹನ್ನೊಂದು), ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು (೧೪) ಸಾಲುಗಳೂ ಇವೆ (ಚಿತ್ರ:ಹನ್ನೆರಡು). ಸರಾಸರಿ ಸಾಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಎಂಟರವರೆಗೆ ಅಕ್ಷರಗಳಿವೆ, ಒಟ್ಟು ೩೪ ಪುಟ್ಟ ಪಂಕ್ತಿಗಳಿವೆ. ಇದು ಅತೇದಿ ಶಾಸನ, ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತೇದಿ ನಮೂದಾಗಿಲ್ಲ. ಲಿಪಿ ಸ್ವರೂಪದ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದುವರೆಗೂ ಅಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಜೈನ ಶಾಸನದ ಪಾಠವನ್ನು ಇದೇ ಮೊದಲ ಸಲ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನ್ಯಾಮತಿ ಕಲ್ಮಠದ ಎಡಗಡೆ ಆಲಯದ ದ್ವಾರಸ್ತಂಭಗಳ ಮೇಲೆ

೧

ಎಡಗಡೆ

ಪತೆಹಿತೆ ಸೀತೆಯಂ

ತೆ ಜಿನಪಾ(ದಾ) ರ್ಚ್ಚಕಿ ದೇವಕಿ

ಯಂತೆ ಭರ್ತ್ರು ಸಂ

ಯುತೆ ಗಿರಿಜಾತೆಯಂ

ತೆ ವಿಭವೋಂನತೆ ಸ್ವಸ್ಥಿ

ರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಸು

ಬ್ರತೆನೆಗಳ್ದತ್ತಿಮ

ಬ್ಬರಸಿಯಂತೆ ಕಳಾಂ

ನ್ವಿತೆ ವಾಣಿಯಂತೆ

ತಾನತಿಸಯ* ಸಿರ್ದ್ದಳೀಚರ

ಸನಂಗನೆ ಸೋವಲದೇ

ವಿ ಧಾತ್ರಿಯೊಳು

ನಗೆನಗೆ ಮೊಗವಂ

ಬುಜಮಂ ಮ್ರಿಗಮ್ರಿ

ಗವೀಕ್ಷಣಮನೀಕ್ಷ

ಣಂ ಮ್ರಿಗಧರನಂ

ತೆಗಳೆ ಮುಖಕಾಂ

ತಿಚೆಲ್ವಂ ತ್ರಿಗುಣಿಸಿ

ದುದುನಿನ್ನ ರೂಪು

ಸೋವಲದೇವಿ

೨.

ಊರೂರು ದಪ್ಪದೆ

ಬಸದಿಯನೋರಂತಿ

ರೆ ಮಾಡಿ ಬೆಳ್ಗವತ್ತಿ

ಯನಾಡಂ ಧಾರ್ರಿಣಿ

(ಎ)ನೆಗಳ್ದ ಕೊಪಣಕ್ಕೋ

(ರ)ಗೆ ಮಾಡಿದನುದಾ

(ರ) ನಿಧಿ ಈಚರಸನು

(ಈ) ಚರಸನ ದಾನಗು

(೯) ಕೆ ಈಚರಸನ ದಾ

ನಗುಣಮೆ ಪಾಸಪಿ

ಪೆಱತಂನಿಚ್ಚಕೆನೆ ವೆಸ

ವಾಜ್ಞಾನಂ ಈಚರಸಂ ಪ

ರಮಜೈನ ಸಮೆಯಾ

ಧಾರನು ॥

(ಈ ಶಾಸನ ಪಡಿಯಚ್ಚನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೆರವಾದ ಆತ್ಮೀಯ ಡಾ. ಎಚ್. ಎಂ. ನಾಗರಾಜರಾವ್ ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ).

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಂಪಕಮಾಲೆ ವೃತವೂ ಮೂರು ಕಂದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಶಾಸನವು ಈಚರಸ ಮತ್ತು ಸೋವಲದೇವಿ ಎಂಬ ದಂಪತಿಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಜಿನಧರ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.

ವೃತ್ತ ಪದ್ಯದ ಸಾರಾಂಶ: ಈಚರಸನ ಹೆಂಡತಿ ಸೋವಲದೇವಿ. ಈಕೆ ಸೀತೆಯ ಹಾಗೆ ಪತಿಹಿತೆ, ದೇವಕಿಯ ಹಾಗೆ ಜಿನರ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವಳು. ಪಾರ್ವತಿಯ ಹಾಗೆ ಪತಿಯ ಜತೆಯಲ್ಲೇ (ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) ಇರುವವಳು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಹಾಗೆ ವೈಭವಶಾಲಿನಿ, ಹೆಸರಾಂತ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ಹಾಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದವಳು, ಸರಸ್ವತಿಯ ಹಾಗೆ (ಚತುಷಷ್ಟಿ) ಕಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳು – ಎಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿವಂತಳು.

ಕಂದ ಪದ್ಯ ೧: ಸೋವಲದೇವಿಯ ರೂಪವು ಅಪರೂಪವಾದದ್ದು. ಈಕೆಯ ನಗೆಯು ನಗುವನ್ನೂ, ಮುಖವು ತಾವರೆಯನ್ನೂ, ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟವು ಹರಿಣವನ್ನೂ ಮುಖದ ಬೆಳಕು ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು ಸೋವಲದೇವಿಯ

ಚೆಲವು ಮೂರುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

ಕಂದ ಪದ್ಯ ೨: ಉದಾರತೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಈಚರಸನು, ಯಾವ ಊರನ್ನೂ ಬಿಡದೆ, ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಬೆಳಗವತ್ತಿಯ ನಾಡು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾಂತ ಕೊಪಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು

ಕಂದ ಪದ್ಯ ೩: ಈಚರಸನ ದಾನಗುಣಕ್ಕೆ ಈಚರಸನ ದಾನಗುಣವೇ ಸಮಾನ. ಇಂತಹ ಈಚರಸನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ಈಚರಸನ ಯಾರು, ಯಾವ (ರಾಜ) ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು, ಯಾವ ಕಾಲದವನು ಎಂಬ ವಿವರಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದುಬರುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳಿಷ್ಟು:

ಸೋವಲದೇವಿಯನ್ನು ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದು. ಇದುವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೩೮ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿತ್ತು (ಒಛಿಡಿಛಿಡಚಿ ಎಛಿಡಿಣಿಛಿಣಚಿ: ಅಛಿಥಿಟಡಿಛಿಜಜಞ ಛಿಣಜಿ ಇಟಛಿಡಾಪಛಿಥ ೧೯೮೫: ೫೧-೫೨; ನಾಗರಾಜಯ್ಯ. ಲಂಪ: ಕವಿವರ ಕಾಮಧೇನು: ೧೯೮೬: ೬೧-೬೩). ಈ ಹೊಸ ಶಾಸನದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆತಂತಾಗಿದೆ.

ಈ ಜಿನಭಕ್ತ ದಂಪತಿಗಳು ಬೆಳಗವತ್ತಿ ನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದವರು.

ಈಚರಸನು ಬೆಳಗವತ್ತಿ ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಸದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನು.

ಅಪಾರ ಬಸದಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬೆಳಗವತ್ತಿ ನಾಡನ್ನು, ಪ್ರಸ್ಸಿದ್ಧ ಜೈನಕೇಂದ್ರವಾದ ಕೊಪಣಕ್ಕೆ ಓರಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಕೊಪಣವೆಂದರೆ ಈಗಿನ ಹೊಸಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಕೊಪ್ಪಳ. ಇದು ಒಂದೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಜೈನರ ಆದಿತೀರ್ಥ, ಮಹಾತೀರ್ಥ, ಕೊಪಣತೀರ್ಥ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ (ಉಇ ಏಐ `. ಗಆ. ೪೭೬ (೩೪೫). ಇ.ಉ. ೧೧೫೯,ಣ. ೨೪೯; ಟಿಚಟಿಜಿ,

ಗಆ. ಜಇ೨ (ಇಅಳ) ಇ. ೧೨ಥಿಟ ಜಭ್ಞಾಥಿ. ಣೆ. ಇ೨ಅ; ಉಇ. ಫಿಏಏ-ಏ(ಆಓಖಿ) ಗಟ.೬ಳ. ಇ.ಉ. ೧೧೧೨; ಉಜ.ಏಜ ಆಏ.ಕಾ. ಇ೪೯ ಇ.ಉ. ೧೧ಇಇ.ಣೆ. ಇಜಜ ಜ್ಞಾಜ; ಹಿಟಿಥಿತಿಥಿಥಿಟಿಥಿಟ, ಎಥಿಡಿಣೆಥಿ: ಐಥಿಟಿಣಥಿ ಇಣತಿಣೆಡಾ ಣಇ ಒಣಣೆಣೆಥಿಡಥಿ ಏಣಾಜತಿಟಿಣೆಥಿಟಿಣಾ-ಟ-ಖಿಥಿಷಾಜ: ೧೯೯೯: ೧೧-೧೨).

ಬೆಳಗುತ್ತಿಯು ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲೂಕನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಿಂದವಾಡಿ ರಾಜ್ಯದ ನೆಲವೀಡು. ಈಚರಸನು ಬೆಳಗವತ್ತಿ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಅಧಿಕಾರಿ. ಬೆಳಗುತ್ತಿಯು ಈಗಿನ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ, ನ್ಯಾಮತಿಗೆ ೧೫ ಕಿಮೀ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ, ಒಂದು ಗ್ರಾಮವಾದರೂ ಹಿಂದೆ ಅದು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳಗವತ್ತಿ (ಬೆಳಗುತ್ತಿ, ಬೆಳಗಾವರ್ತಿ) ನಾಡಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೫ ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿತ್ತಿ ನಾಡಿಗೆ ದಂಡನಾಯಕ ತೋಡಪಿಳ್ಳೆಯನ್ನು ಸಾಮಂತನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದನು. ಮಲ್ಲಿದೇವರಸ (೧೧೯೬), ಈಶ್ವರ ದೇವರಸ (೧೨೧೬), ಸಿಂಹಳದೇವರಸ (೧೨ಇ೨), ಬೀರದೇವರಸ (೧೨೪೯) ಮೊದಲಾದವರು ಬೆಳಗುತ್ತಿ ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದರು. ೧ಳನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿನ ಒಡೆತನ ಪಡೆಯಿತು.

ಈಗ ನಾನು ಶೋಧಿಸಿರುವ ಹೊಸ ಶಾಸನದಿಂದ ಹೊರಪಡುವ ಚರಿತ್ರಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಗಳು ಬೆಳಗವತ್ತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ದೊರೆತ ಹೊಸ ಆಯಾಮವಾಗಿದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಾಜ ಮತ್ತು ರಾಣಿಯ ಹೆಸರುಗಳು, ಸಾಧನೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರ ಬಯಲಾಗಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ಇಮ್ಮಡಿ ವಿರಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಬೆಳಗುತ್ತಿ ಅಥವಾ ಸಿಂದವಾಡಿ ನಾಡಿಗೆ ದಂಡನಾಯಕ ತೋಡಪಿಳ್ಳೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೭೫ರಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದನೆಂಬುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಶಾಸನದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯಿಂದ ತೋಡಪಿಳ್ಳೆಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಸಿಂದವಾಡಿಯ ನೆಲೆವೀಡು ಆಗಿದ್ದ ಬೆಳಗವತ್ತಿಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದವನು ಈಚರಸನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈಚರಸನೂ ಈತನ ಮಡದಿ ಸೋವಲದೇವಿಯೂ ಜೈನ ಧರ್ಮದವರೆಂದೂ

ನ್ಯಾಮತಿ (ನೆಲೆವತ್ತಿ)ಯಲ್ಲಿದ್ದ ತ್ರಿಕೂಟ ಜಿನಾಲಯದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಬಸದಿಯು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಗಂಗಮಂಡಲಿ ಸಹಸ್ರ ಸೀಮೆಯನ್ನಾಳಿದ ಭುಜಬಲಿಗಂಗ ಪೆರ್ಮ್ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಗಂಗ ಪೆರ್ಮ್ಮಾಡಿ ಮಾಂಡಲಿಕರ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಪೆರ್ಗ್ಗಡೆನೊಕ್ಕಯ್ಯನು ತನ್ನ ಮಗನ ನೆನೆಪಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಸದಿಯಿರಬೇಕು. ನೊಕ್ಕಯ್ಯನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಸದಿಯು ಇದಾಗಿರದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೂ ಈ ಈಚರಸ – ಸೋವಲದೇವಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಸದಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಅಸಮಂಜಸವಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಆದರೆ ಇಡೀ ದೊಡ್ಡಬಸದಿಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಈಚರಸ ದಂಪತಿಗಳಿಂದ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನ ಇಷ್ಟು ಅಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬಾಗಿಲ್ವಾಡದ ಕೆಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದು ಒಂದು ಪಕ್ಕಾ ಸವಿವರಯುಕ್ತ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಶಾಸನವಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಹಾಲಿ ಬಸದಿಯ ಈ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಬಲಗಡೆ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಉಳಿದ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ವಾಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಸಿಂದವಾಡಿಯು ಮಂಡಲಿಗಂಗರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತೆ ಮತ್ತು ಈಚರಸನು ಮಂಡಲಿನಾಡಿನ ಸಾಮಂತನಾಗಿದ್ದನೆ ಎಂಬುದು ವಿಚಾರಣಯೋಗ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದು ಮಂಡಲಿಸಾಸಿರದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಂತರಿಕ ಆಧಾರಗಳಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಆಂಗ್ಲಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡೆದ್ದೇನೆ; ಆ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ(ಞಿಟಞಿತಿಛಿಞಿಟಛಿಟ, ಎಛಿಡಿಣಛಿ: ಗಿಟಜ಼ ಓಛಿಥಿಜ಼ಿ ಖಛಿಣಞಛಿಥ ಔಛಿಣಜಿಛಿಡಞಿ ಗಿಟಣಡಞಛಿಣಜಿ: ೧೯೬:೭೨).

೫. ಮುಳುಗುಂದ

ಮುಳುಗುಂದವು ಬೆಳ್ವೊಲ–೩೦೦ ರಲ್ಲಿ ಅಳವಟ್ಟ ಮುಳ್ಗುಂದ–೧೨ರ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಣ. ಜೈನರಿಗೆ ಚಂದ್ರಿಕಾವಾಟ ಸೇನಗಣದ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅಜಿತಸೇನ, ಕನಕಸೇನ, ನರೇಂದ್ರಸೇನ, ನಯಸೇನ ಮೊದಲಾದ ಮುನಿಗಳ ತಪೋಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಹಲವು ಕನ್ನಡ–ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳ ಮಲ್ಲಿಷೇಣ (೧೦೫೦), ಧರ್ಮಾಮೃತ ಕಾವ್ಯದ ನಯಸೇನ (೧೧೧೨) ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು. ಇಲ್ಲಿನ ತೀರ್ಥದ ಬಸದಿ (ಉಡ ಫಿಣಡ ಚಿಟಿಖ. ಖಿಠ. ೫೨–೬೬. ಇ.ಉ. ೧೦೫೪) ಮತ್ತು ಜಿನಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಚೈತ್ಯಾಲಯ (ಉಡ ಫಿಣಡ ಚಿಟಿಖಖ. ಓಿ. ೧೫ ಇ.ಉ. ೯೦೨–೦೪ ಣಿಣಿ. ೧೯೦–೯೪)) ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿವೆ. ಹತ್ತಾರು ಜೈನ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ, ನಿಸಿದಿ ಶಾಸನಗಳೂ ಸಿಕ್ಕಿವೆ.

ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿದ್ದ ಕಮಠೋಪಸರ್ಗ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥರ ಶಿಲ್ಪ (ಮತ್ತು ಶಾಸನ)ವನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಬಲಗಡೆ ಇರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಆಯಿತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಸಮಗ್ರ ವಿಸ್ತಾರ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ (ಘಿಟಘಿತಿಭಿಢಿಟಿಭಿಟ, ಎಭಿಡಿಣೆಭಿ: ಏಟಣಾಭಿ ಖಿಭಿತಿಥಾಢಿಭಿ ಗಿಭೂಣಿಡ್ಢಾಷಾ ಟಣಾ ಒಭಿತಿಣಾಭಿಥಿಭಿಠಿಭಿ: ೧೯೯೯) ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಜಿನಾಲಯದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಮುಖಿಯಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮೂರ್ತಿಯು, ಅಣ್ಣಪ್ಪ ನೆಲವಿಗಿಯವರ ಮೇಲಾಳಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಖಣ್ಡಸ್ಫುಟಿತ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಕಡೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖದಲ್ಲಿ (ಸಂಸ್ಕೃತ) ಶಾಸನವೂ ಇರುವ ಅಪರೂಪದ ಕಲ್ಲುಚಪ್ಪಡಿ. ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಮಾಗಡಿ ತಾಲೂಕು ಶಂಕಿಘಟ್ಟ ಜಿನಾಲಯದ ವರ್ಧಮಾನ ಜಿನರ ಶಿಲ್ಪದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಾಸನವಿದೆ; ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಿಂಗಸುಗೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕರಡಿಕಲ್ ಗ್ರಾಮದ ವೀರಭದ್ರಗುಡಿಯ (ಹಿಂದೆ ಜೈನ ಬಸದಿಯ) ವೀರಭದ್ರಸ್ವಾಮಿ ವಿಗ್ರಹದ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಚುರಿಯರ ಕಾಲದ ಜೈನಶಾಸನವಿದೆ. ಇಂತಹ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಒಂದೇ ಕಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಇರುವುದು ಅಪರೂಪ. ಅಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಮುಳ್ಗುಂದ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಸಿಕ್ಕಂತಾಗಿದೆ.

ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನವು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ (ಉಡಚುಏಏ. ೧೫. ೬೦೨–೦೩. ಣೆಣಿ. ೧೯೦–೯೪). ಮುಳ್ಗುಂದದ ವರ್ತಕ ಚಂದ್ರಾರ್ಯನ ಮಗ ಚೀಕಾರ್ಯನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೫೦ ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬಸದಿಗೆ, ಚೀಕಾರ್ಯನ ಮಗ ಅರಸಾರ್ಯನೂ ಇತರರೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೦೨–೦೩ ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಗಳನ್ನಿತ್ತುದು ಈ ಶಾಸನದ ವಸ್ತು. ಶಾಸನದ ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳೂ ಮೂರ್ತಿಯ ಕೆಳಭಾಗವೂ, ಕಲ್ಲಿನ ಒಂದು ತುಂಡು ಮುರಿದು, ಮುಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಪಾರ್ಶ್ವ ಜಿನರ ಶಿಲ್ಪವು ಕೂಡ ಮುಖದ ಭಾಗ ಮುಕ್ಕಾಗಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟಂದದಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲೋರ, ಹೊಂಬುಜ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಮಠನ ಉಪಸರ್ಗಸಹಿತ ಬಿಡಿಸಿರುವ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪದ ಅಪೂರ್ವತೆಯನ್ನು ತೌಲನಿಕ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನರ ತಪಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಗೆ, ಪೂರ್ವಭವದ ಸೇಡಿನಿಂದ ಕಮಠನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ನಾನಾ ಉಪಸರ್ಗ ಅಟ್ಟುಳಿಯನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಸದೃಶ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಸರ್ಗ ಸ್ವರೂಪವು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಶಿಲ್ಪದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ತೋರಿಸಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಜಿನರ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸಿದೆ. ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಾಸನದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹ ಮೈದೋರುವಿಕೆಯಿದೆ.

ಇನ್ನೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಂದರೆ, ನನ್ನ ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿಗಿನ ಮೂರನೆಯ ಬಾರಿ ಕೈಗೊಂಡ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಶಾಸನ–ಶಿಲ್ಪದ ಮುಕ್ಕಾಗಿರುವ ಕೆಳಗಿನ ತುಂಡನ್ನೂ ಅದೇ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು!

೬. ಕೊಪ್ಪಳ

ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೊರೆತ ೬೮ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಶಾಸನಗಳು ಇದುವರೆಗೆ ಅಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿರುವುದು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಸವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. (�ჯಛಿಟಛಿತಿಥಿಚುಛಿಟಿಛಿಟ, ಎಛಿಡಿಣೆಛಿ: ಐಛಿಟಿಣಛಿ ಇಣತಿಣೆಡಾ ಣಇ ಒಣಣೆಣೆಛಿಡಚುಛಿ ಏಣಾಚುತಿಟಿಣೆಥಿಟಿಣಣಾ ಚ– ಖಿಛಿಷಚುಚು: ೧೯೯೬ ಹಂಪನಾ: ಕೊಪ್ಪಳ ಶಾಸನಗಳು : ೧೯೯೮). ಕೊಪ್ಪಳವು ಆದಿತೀರ್ಥವೂ ಮಹಾತೀರ್ಥವೂ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನೂ,

ಗಂಗರ ಮನೆತನದೊಂದಿಗೆ ಕೊಪಣತೀರ್ಥವು ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದುದನ್ನೂ ಈ ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುನಾರಚನೆಗೆ ಪೂರಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ಈಗ ಲಭ್ಯವಾದಂತಾಗಿದೆ.

ಗುತ್ತಲು

ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗುತ್ತಲು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಅರ್ಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ನವೀಕರಣ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದ ಒಂದು ಹೊಸ (ಜೈನ) ನಿಶಿಧಿ ಶಾಸನವು ಗಂಗರ ಬೂತುಗರಸನ ಮೊಮ್ಮಗ ಅರುಮೊಳಿದೇವ – ಗಾವಬ್ಬರಿಸಿ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನಾದ ರಾಜ ವಿದ್ಯಾಧರ (ಲೋಕವಿದ್ಯಾಧರ, ರಾಜಾದಿತ್ಯ)ನ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಕುರುತು ಒದಗಿಸಿರುವ ಅಪರೂಪದ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಶಾಸನಪಾಠವನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೇನೆ (ಸಾಧನೆ, ೨೫-೧, ೨: ೧೯೯೬). ನನ್ನ ಚಂದ್ರಕೊಡೆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನ ಸೇರಿದೆ (ಪುಟ: ೧೭೦-೮೦).

೮. ಚಿನ್ನಾಪುರ, ಎಸ್. ಟಿ

ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುನಗುಂದ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಇಲಕಲ್ ಸಮಿಪದ ಚಿನ್ನಾಪುರ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಯ ತೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದೊರೆತ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಪಾದಪೀಠದಲ್ಲಿದ್ದ ಏಳು ಸಾಲುಗಳ ಹೊಸಶಾಸನವನ್ನು ಕುರಿತೂ ನಾನು ಅನ್ಯತ್ರ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಪುನರುಕ್ತಿ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ (ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಹಂಪ: ಚಂದ್ರಕೊಡೆ: ೧೯೯೭: ೧೯೫-೯೮).

ಜೈನ ಲೇಖಕರ ವಿಳಾಸಗಳು

(ದೂರವಾಣಿ ಸಂಖ್ಯೆ ಲಭ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಕಂಸದೊಳಗೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ).

೧. ಎನ್.ಎನ್. ಅಶೋಕ್ ಕುಮಾರ್, ಸಂಪಾದಕರು, ಗೊಮ್ಮಟವಾಣಿ (೦೮೧೭೬-೬೭೨೭೦) ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಪೋಸ್ಟ ೫೭೩ ೧೩೫.

೨. ಅಶೋಕ ನಾಗನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್, ೬೯೩, ಬಸ್ತಿಗಲ್ಲಿ, ನವಲಗುಂದ ಪೋಸ್ಟ್, ಗದಗ್ ಜಿಲ್ಲೆ.

೩. ಎಸ್. ಪಿ. ಅಜಿತ್‌ಪ್ರಸಾದ್, ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, ಧವಲಾ ಕಾಲೇಜ್, ಮೂಡಬಿದ್ರೆ ಪೋಸ್ಟ್ (ದ.ಕ)

೪. ಡಿ. ಎನ್. ಅಕ್ಕಿ, ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಜೂನಿಯರ್ ಕಾಲೇಜ್, ಗೋಗಿ ಪೋಸ್ಟ್ ೫೮೫ ೩೦೯. ಶಹಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆ (೦೮೪೭೯–೪೫೫೪).

೫. ಅ. ನಾ. ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ, ೭೧೩, ಇ ಮತ್ತು ಎಫ್ ಬ್ಲಾಕ್, ಚಿತ್ರಭಾನು ರಸ್ತೆ, ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು –೫೭೦ ೦೨೩. (೦೮೨೧–೫೪೧೦೨೨).

೬. ಶ್ರೀಮತಿ ಎಸ್. ಎ. ಕಮಲ, ಸರ್ಕಾರಿ ಮಹಾರಾಜ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾಲೇಜು ಎಸ್. ಆರ್. ರಸ್ತೆ, ಪೋರ್ಟ್ ಮೊಹಲ್ಲಾ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦೦೨೪.

೭. ಶ್ರೀ ಪಿ. ಜಿ. ಕೆಂಪಣ್ಣನವರ, ನ್ಯೂ ಜ್ಯೂನಿಯರ್ ಕಾಲೇಜು, ರಾಯಭಾಗ ಪೋಸ್ಟ್, ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಲೆ.

೮. ಶ್ರೀಮತಿ ಗುಡಿಬಂಡೆ ಪೂರ್ಣಿಮ, ಗುಡಿಬಂಡೆ ಪೋಸ್ಟ್, ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ.

೯. ಡಾ. ಎಂ. ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ, ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು, ಮಹಾರಾಣಿ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜು, ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೦೯.

೧೦ ಶ್ರೀ ಜಿನದತ್ತ ದೇಸಾಯಿ, (ನಿವೃತ್ತಾ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು) ಎಲ್ ಐ ಬಿ – ೧೯೦, ಮಹಾಂತೇಶನಗರ, ಬೆಳಗಾಂವ – ೫೯೦ ೦೧೧.

೧೧. ಬಿ. ಎನ್. ಜ್ವಾಲನಪ್ಪ ಕೆ.ಬಿ.ಐ.ಡಿ ಕಚೇರಿ, ಮರಿಗೌಡ ಕಾಂಪ್ಲೆಕ್ಸ್ ಐ.ಜಿ. ರಸ್ತೆ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಪೋಸ್ಟ್ ೫೭೭ ೧೦೧. (೩೧೮೩೭).

೧೨. ಟಿ. ಆರ್. ಜೋಡಟ್ಟಿ, ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗಾಳಿಬೀಡು, ಮಡಿಕೇರಿ ಪೋಸ್ಟ್–೫೭೧೨೦೧.

೧೩. ಪ್ರೊ. ಜೀವಂಧರಕುಮಾರ್ ಹೋತಪೇಟೆ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಕಾಲೇಜು. ಭದ್ರಾವತಿ ಪೋಸ್ಟ್, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ. (೦೮೨೮೨–೬೫೩೫೮).

೧೪. ಪ್ರೊ. ಧರಣೇಂದ್ರ ಕುರಕುರಿ, ಎಂಐಬಿ –೭, ಕೆ.ಎಚ್.ಬಿ ಕಾಲೋನಿ, ಶಿರಸಿ ಪೋಸ್ಟ್ ೫೮೧೪೦೧. (೦೮೩೮೪–೭೬೮೫೭)

೧೫. ನಿರ್ಮಲ್ ಕುಮಾರ್ ಬಿ.ಸಿ. ನಂ. ೧೪, ಮೊದಲನೇಕ್ರಾಸ, ಚನ್ನಪ್ಪ ಲೇಔಟ್, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ೫೭೭ ೨೦೧

೧೬. ಡಾ. ಎಸ್. ಪಿ. ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದ್, ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು, ಟಿ.ವಿ.ವಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾಲೇಜು, ಮಧುಗಿರಿ ಪೋಸ್ಟ– ೫೭೨ ೧೩೨.

೧೭. ಪ. ನಾಗರಜಯ್ಯ, ಸನ್ಮತಿ ೧೨೧/೧, ೧೭ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಜೆ. ಪಿ. ನಗರ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೦೮.

೧೮. ಪದ್ಮರಾಜ ದಂಡಾವತಿ, ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಮುಖ್ಯ ವರದಿಗಾರರು, ಬೆಳಗಾಂವ – ೫೯೦ ೦೦೧.

೧೯. ಬಿ. ಪ್ರವೀಣ್ ಕುಮಾರ ಜೈನ್, ರೇಣುಕಾ ಬಡಾವಣೆ, ಕೊಟ್ಟೂರು ಪೋಸ್ಟ್ ೫೮೩ ೧೩೪, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

೨೦. ಡಾ. ಎಸ್. ಪಿ. ಪಾಟೀಲ, ನಿರ್ಮಲನಗರ, ಧಾರವಾಡ ಪೋಸ್ಟ್ ೫೮೦ ೦೦೩.

೨೧. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ಪ, ೬೫೭, ಎ ಕ್ರಾಸ್, ವಿನಯಮಾರ್ಗ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಗರ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೧೧. (೦೮೨೧–೫೭೧೩೪೦).

೨೨. ಬಾಳಾಸಾಹೇಬ ಲೋಕಪುರ: ಕನ್ನಡ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, ಸಕ್ರಿಜೂನಿಯರ್ ಕಾಲೇಜ್, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಪೋಸ್ಟ್.

೨೩. ಮುನಿರಾಜ ರೆಂಜಾಳ್, ಸ್ವಸ್ತಿಕ್, ರೆಂಜಾಳ ಪೋಸ್ಟ್, ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲ್ಲೂಕ್, ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

೨೪ ರತ್ನಚಂದ್ ನೇಮಿನಾಥ್ ಕೋಠಿ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಇಂಡಿ ಪೋಸ್ಟ್, ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ.

೨೫. ಎಂ. ರತ್ನರಾಜ ಜೈನ್, ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್, ಯಲಹಂಕ ಪೋಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೬೪ . (೦೮೦–೮೪೬೦೦೩೦).

೨೬. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಪಿ. ವೀರೇಂದ್ರಕುಮಾರ್ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಧ್ಯಾಪಕರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಚಳ್ಳಕೆರೆ ಪೋಸ್ಟ್ ೫೭೭ ೫೨೨.

೨೭. ಡಾ. ಎಂ. ಡಿ. ವಸಂತ್‌ರಾಜ್, ೮೬, ೯ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ನವಿಲುಬೀದಿ, ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೨೩.

೨೮ ಡಾ. ಶಾಂತಿನಾಥ ದಿಬ್ಬದ, ಪ್ರವಾಚಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರ, ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಗರ, ಸಂಡೂರು ಪೋಸ್ಟ್.

೨೯. ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ಡಿ. ಶೆಟ್ಟಿ, ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಎಸ್.ಡಿ.ಎಂ. ಕಾಲೇಜು, ಉಜಿರೆ ಪೋಸ್ಟ್ ೫೭೪ ೨೪೦.

೩೦. ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾಂತಾ ಸನ್ಮತಿಕುಮಾರ್, ವೀತರಾಗ, ೪ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಗಾಂಧಿನಗರ, ತುಮಕೂರು. (೦೮೧೬–೭೨೧೫೮).

೩೧. ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ಗಾಳಿ, ಮೊದಲನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಸಪ್ತಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ – ೫೮೦ ೦೦೧.(೦೮೩೬).

೩೨. ಎಂ.ಎ. ಶುಭಚಂದ್ರ ಪ್ರವಾಚಕರು, ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೦೬.

೩೩. ಶ್ರೀಮತಿ ಡಾ. ಸುಜೀತಾ ಎಸ್. ದೇಸಾಯಿ, ಸನ್ಮತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯ, ಸನ್ಮತಿ ರಸ್ತೆ, ಧಾರವಾಡ ಪೋಸ್ಟ್ ೫೮೦ ೦೦೧.

೩೪. ಡಾ. ಸುರೇಶ್ ಕುಮಾರ್ ಜೈನ್, ಓಪಿಖ–೩೦, ೬ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಕೆ ಬ್ಲಾಕ್, ರಾಮಕೃಷ್ಣನಗರ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೨೩.

೩೫ ಡಾ. ಹಂಪ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ೧೧೭೯, ೪೮ಎ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ೫ನೇ ವಿಭಾಗ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೦. (೦೮೦–೩೨೦೭೧೩೩)

೩೬. ಮೋಹನಚಂದ ಕಿರಣಗಿ, ಶಿಕ್ಷಕರು, ಇಂಡಿ ಪೋಸ್ಟ್, ಜಿ. ಬಿಜಾಪುರ.

೩೭. ಡಾ. ವಸಂತಕುಮಾರಿ, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಮಹಾರಾಣಿ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜು, ಮೈಸೂರು (೦೮೨೧– ೫೬೦೧೭೭).

೩೮. ಡಾ. ಸರಸ್ವತಿ ವಿಜಯಕುಮಾರ್, ರೀಜನಲ್ ಕಾಲೇಜ್ ಡೆಮಾನ್ ಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಸ್ಕೂಲ್, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೦೬.

೩೯. ಶಾಂತಿನಾಥ ಹೋತಪೇಟೆ, ಸಂಪಾದಕರು, ಜಿನೇಂದ್ರವಾಣಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

೪೦. ಬಿ.ಎ.ಪಾಟೀಲ, ಸಂಪಾದಕರು, ಪ್ರಗತಿ ಜಿನವಿಜಯ, ೧೯೮, ಶಿವಾನಂದನಗರ, ನವನಗರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (೦೮೩೬-೩೨೪೨೩೯).

೪೧. ಡಾ. ವಸಂತಕುಮಾರಿ, ಎಂ.೨೮, ಹುಡ್ಕೋ ಮೊದಲ ಹಂತ, ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೨೩. (೦೮೨೧-೫೬೦೭೭೧).

೪೨. ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ.ಸಿ. ಪದ್ಮಾವತಮ್ಮ, ಚಂದ್ರನಿಲಯ, ೧೫/೧, ೧೦ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ೪ನೇ ಅಡ್ಡ ರಸ್ತೆ, ಹನುಮಂತನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೯.

೪೩. ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ರತ್ನಮ್ಮ, ೨೯೫, ೩೪ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ ೯ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ೪ನೇ ವಿಭಾಗ, ಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೧.

೪೪. ಶ್ರೀಮತಿ ಜಿ. ಎಸ್. ವಸಂತಮಾಲ, ೩/೭, ೭ಎ ಮೈನ್, ೩ ಎ ಕಾಸ್, ೧ನೇ ವಿಭಾಗ, ಹೆಚ್. ಆರ್. ಬಿ. ಆರ್. ಲೇಔಟ್, ಕಲ್ಯಾಣನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು– ೫೬೦ ೦೪೩.

೪೫. ಡಾ. ಪ್ರೀತಿ ಶುಭಚಂದ್ರ, ಪ್ರವಾಚಕರು, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦ ೦೦೬.

೪೬ ಎಸ್.ಬಿ. ವಸಂತರಾಜಯ್ಯ, ೫೪೪, ೩೨ ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ೪ ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೧.(೦೮೦-೬೪೦೬೪೬).

೪೭. ಎಸ್. ಜಿತೇಂದ್ರಕುಮರ್, ಎತ್ತೂರು ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಶಾಂತಿ ೩೬೯, ೪೨ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ೮ ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦೦೮೨.

೪೮. ಶ್ರೀಮತಿ ಗೀತಾ ಗುಣಪಾಲ್ ಜೈನ್, ಅಂಚೆ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ತಾ ॥ ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ, (ಜಿ. ಮೈಸೂರು) ೫೭೧ ೬೦೪.